

студентка 2-го курсу спеціальності «Право» ННІ економіки і права Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького (Україна)

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОСТУПОК В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Прийнятий у 2012 році Кримінальний процесуальний кодекс України, став новим етапом у розвитку національного законодавства. Його зміст містить ряд прогресивних положень щодо підвищення ефективності форм досудового провадження і забезпечення прав та свобод людини. Запроваджена диференціація кримінальних правопорушень на злочин та кримінальний проступок, мала б створити передумови для подальшої гуманізації кримінальної відповідальності. Однак ось уже майже 5 років, кодекс залишається єдиним законодавчим актом, в якому містяться положення стосовно кримінальних проступків.

У статті 3 Кримінально процесуального кодексу України чітко вказано, що єдиними законодавчими актами України, які встановлюють кримінальну відповідальність є Кримінальний кодекс України та закон України про кримінальні проступки. Проте чинний Кримінальний кодекс України не містить жодної норми, що дає визначення такого виду кримінального правопорушення, як проступок.

Слід також наголосити на тому, що незважаючи на глибокі фундаментальні ідеї та рішучі кроки, Кодекс України про кримінальні проступки так і не був прийнятий.

Потреба введення в національне законодавство інституту кримінальних проступків була обумовлена сукупністю як внутрішніх так і зовнішньополітичних факторів. Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях неодноразово наголошував на тому, що діяння за яке передбачено такий вид покарання як арешт, незалежно від того, до якого виду порушень воно належить за національним законодавством, за своїм характером є кримінальним. Наприклад у справі «Єлоєв проти України», Європейський суд постановив, що тримання обвинувачених під вартою без відповідного дозволу суду та конкретного юридичного підґрунтя суперечить принципам захисту від свавілля та верховенства права[4].

Водночас, незважаючи на ратифіковані положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, в адміністративному законодавстві України містяться норми з явним кримінальним характером.

Зокрема це норми, що передбачають короткостроковий арешт, конфіскацію майну, позбавлення спеціального права та інші. Однак оскільки особи притягуються до адміністративної відповідальності, а не кримінальної, вони не отримують належних процесуальних гарантій, таких як право на правову допомогу, право на оскарження судових рішень, та інші права передбачені Конвенцією.

З огляду на це у положеннях Концепції реформування кримінальної юрисдикції було зазначено, що адміністративні правопорушення які мають судову юрисдикцію і не є управлінськими; а також окремі діяння, що за чинним КК України відносяться до злочинів невеликої тяжкості і не мають значного ступеня суспільної небезпеки, мають бути віднесені до категорії кримінальних проступків. У свою чергу даний вид правопорушення має бути об'єднаний у Кодекс України про кримінальні проступки[3].

Основним критерієм за яким правопорушення мають відмежовувати один від одного є ступінь суспільної небезпечності та вид стягнення за протиправне діяння. На відміну від злочинів кримінальний проступок за ступенем суспільної небезпеки є незначним, тобто він не здатний завдати значної шкоди охоронюваному законом відносинам. До таких правопорушень відносять дрібне хуліганство, дрібне викрадення чужого майна або інші малозначні протиправні діяння, що не становлять особливої загрози суспільству та державі.

Втім основною особливістю кримінального проступку є те, що за його скоєння особа не буде нести покарання у вигляді позбавлення або обмеження волі. Санкцією за вчинення кримінального проступку можуть бути штраф у певному обмеженому розмірі, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, залучення до громадських робіт та спеціальна конфіскація. За даними статистики щороку близько 100 000 осіб щороку піддаються заходам адміністративного арешту, однак запровадження даної норми сприятиме зменшенню кількості осіб, які утримуються в умовах, що принижують їх честь і гідність. Вона також врегулює проблему застосування таких втручальних заходів як: вилучення документів, особистий огляд та огляд речей, затримання особи, що на даний момент здійснюються без належного судового контролю.

Вчинення кримінальних проступків також не матиме такого правового наслідку як судимість, тобто особа засуджена за дане правопорушення не буде обмежена в подальшій реалізації певних прав, наприклад проходження державної служби.

Кримінальне законодавство більшості європейських держав передбачає наявність двох і навіть трьох видів кримінально-караних діянь.

Зокрема у Кримінальному кодексі Франції всі кримінальні правопорушення за тяжкістю поділяються на порушення, проступки і злочини. Основним джерелом кримінального права ФРН є Кримінальний кодекс, за яким передбачено поділ діянь на злочини (Verbrechen) та проступки (Vergehen). Злочином визнається протиправне діяння, за яке загрожує позбавлення волі на строк не менш одного року або більш суворе покарання, а проступком є протиправне діяння, за яке загрожує покарання у виді позбавлення волі на строк менш ніж рік або покарання у виді штрафу. Критеріями розмежування злочину та проступку в Кримінальному кодексі ФРН виступає цінність об'єкту протиправного посягання, ступень суспільної небезпеки діяння, тяжкість наслідків, а також вид та розмір покарання [5].

Підсумовуючи вище зазначене, можна зробити висновок, що хоча інститут кримінального проступку не є відображеним у Кримінальному кодексі України, його теоретичні основи закладені в інших нормативних актах. Наступним кроком на шляху до подальшої гуманізації кримінального законодавства України має стати прийняття Кодексу України про кримінальні проступки. Впровадження інституту кримінальних проступків забезпечить захист суспільних інтересів від кримінально-протиправних посягань, дозволить підвищити ефективність органів досудового розслідування та приведе кримінальне законодавство у відповідність до ратифікованих Україною міжнародних договорів та угод.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
3. Указ президента України: Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/311/2008>
4. Рішення Європейського суду з прав людини по справі «Слоєв проти України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_433
5. Критерії розмежування злочину й кримінального проступку: німецький досвід / Гончар Т.О. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ivpz.org/golovna-konferents>.

Науковий керівник:

к.ю.н. доцент кафедри державно-правових дисциплін
О.М.Сокуренко